

ונראה שהולך הרמב"ם לשיטתו שפירש 'בית המוקד כיפה' – בנוי על הקרקע ככיפה, וכן כתב הרע"ב (ודלא כהמפרש במתניתין). וכיון שבית המוקד לא היה לו עליה והרי הכהנים שומרים בתוכו, על כרחנו לומר שאין עיכוב בשמירה במקום גבוה דוקא. ומה שאמרו 'למעלה' פירושו היו נמצאים על מקום העזרה, שעליות בית אבטינס ובית הניצוץ יתכן שהיו בנויות בחלקן על העזרה עצמה. ואם כי עליות לא נתקדשו מכל מקום הן חשובות יותר ממקום שמירת הלויים, למטה אצל שערי העזרה מבחוץ דהיינו הר הבית ממש. וזו כוונת הרמב"ם שהכהנים היו שומרים מבפנים והלויים מבחוץ – כלומר אלו נמצאים בשטח העזרה ואלו מחוץ לתחומה. [וזה שבנו עליות – כדי שיוכלו לישב שם אם נתעייפו, כי למטה אין רשות לישב] (עפ"י זבח תודה).

לבסוף העיר מלשון הרמב"ם 'שעליות בנויות בצד שערי העזרה' – משמע לכאורה שהיו בנויות מחוץ לעזרה, אך צידד שכוונתו מצד שערי עזרה מבפנים. ואולי י"ל, גם אם נאמר שהיו מחוץ לעזרה מתפרש 'למעלה' – במעלה ההר, כלומר קרוב יותר למקדש, ו'למטה' היינו במורד ההר. והיינו 'בפנים' ו'בחוץ' שכתב הרמב"ם. בספר מנחת חינוך (שפה, ה) פרש 'בפנים' – שהיו שומרים בתוך מבנה מקורה כמו שמירת החשובים, ואילו הלויים שמרו 'מבחוץ' – לא בתוך בית. 'פוק חזי ממלכותא דארעא, דהקטנים שומרים בחוץ והגדולים שומרים בחדרים ובעליות דרך מעלה וכבוד'.

'גזרתא דאצטבתא' – גזרת האצטבה. [ג' ז' ר' ה' – מקום מסוים הניכר ובולט בפני עצמו, כמו ביחזקאל (מא, יב-טו) מצינו שכינה את שטח בנין האולם וההיכל 'גזרה' – על שם שבולט בגבהו (עפ"י מלבי"ם שם)].

דף כז

'אמאי התם קרי להו רובים הכא קרי להו פרחי כהונה? אמרי: אין, התם דלא מטו למעבד עבודה קרי להו רובים, הכא דמטו להו למעבד עבודה קרי להו פרחי'. המפרש כתב שה'רובים' היו פחותים מבני י"ג, שפסולים לעבודה. ואילו 'פרחי כהונה' הם הראויים לעבודת כהונה. וכן משמע בפירוש רבנו גרשום (כה: ברא"ש כז.) ובראב"ד (כה:).

והמשנה – למלך תמה, כיצד ממנים על שמירת המקדש, שהיא מצות עשה של תורה, קטנים שאינם בני מצוות. ועל כן פרש ש'כהנים דלא מטו לעבודה' היינו פחותים מבני עשרים שנה, שלא הניחום לעבוד הגם שהם כשרים לכך מן הדין, והם היו השומרים (וכן כתב בספר באר שבע).

ולפי הדעה הראשונה יש לומר שכל שומר שראוי לסמוך על שמירתו – שפיר דמי אעפ"י שאינו בן י"ג, ומצות השמירה מתקיימת על ידי בית דין של הכהנים שהעמידו הרובים על משמרתם. [ומצינו כיוצא בזה; מצות עשה של אכילת קדשים, המתקיימת על ידי אכילה של כהנים קטנים] (עפ"י מנחת חינוך שפה, ב; חדושים ובאורים).

ובזבח-תודה העיר מלשון הגמרא 'התם קרי להו רובים הכא קרי להו פרחי כהונה... אין, התם דלא מטו לעבודה... הכא דמטו להו למעבד' – מלשון זו נראה שהרובים הם פרחי כהונה עצמם אלא שקרא התנא 'פרחי כהונה' לאותם שומרים שהיו מוכנים בבוקרו של היום לעבוד עבודה, לכך מקומם היה בבית המוקד עם זקני בית אב, שם היו שומרים ולנים [שהיו מחלקים המשמרת ומחליפים זה את זה, כפי שכתוב בפסקי התוס'. וע' גם במשנה למלך הל' בית הבחירה, תו ובספר באר שבע]. ואילו 'הרובים' הם פרחי כהונה משאר המשמר שלא מאותו בית אב, הם היו שומרים בעליות בית אבטינס ובבית הניצוץ. וזהו פירוש דלא מטו למעבד עבודה' – שעדין לא הגיע יומם המיועד להם לעבודה.

היוצא מזה שפרחי כהונה הנזכרים במשנה, גם הם היו שומרים. ומזה נראה קצת מקור לדברי הרמב"ם שמצות השמירה היתה רק בלילה, שהרי מוכח בגמרא שפרחי כהונה העובדים למחרת, היו הם הם מכלל השומרים – הרי שעיקר השמירה היתה בלילה (זבח תודה. וע"ע בחדושים ובאורים).

א. ראיה מוכחת אין מכאן, כי גם אם נניח שאותם השומרים עבדו למחרת, הלא יתכן שהיו משמרות שמירה גם ביום כשם שעשו בלילה, חלקם עבדו וחלקם שמרו, ושוב נתחלפו ביניהם.

ב. לפי פירוש זה מדויק לשון התנא 'בבית אבטינס ובבית הניצוץ' או עליות. הרובים שומרים שם. בית המוקד כיפה... – משמע רק בבית אבטינס ובבית הניצוץ היו הרובים שומרים ולא בבית המוקד, כי שם אכן לא שמרו הרובים אלא 'פרחי כהונה' המוזכרים בהמשך.

וי"ל כן גם לפי פירוש הראשונים, שהילדים שאינם ראויים לעבודה היו שומרים בבית אבטינס ובבית הניצוץ, ואילו פרחי כהונה היו שומרים בבית המוקד. וזה פירוש 'קרי להו... קרי להו... – לשומרים, קראם כאן 'רובים' וכאן 'פרחי כהונה', אבל לא שהם אותם אנשים עצמם.

'אמר אביי: תרי מינייהו לא צריכי שימור. רבא אמר: תנאי היא...' כמו כאן כן ברוב המקומות, כשישנן שתי אפשרויות לישוב סתירה במשניות או כברייתות, אפשרות אחת להעמידן באוקימתא או בחידוש דין, ואפשרות שניה בהעמדתן אליבא דתנאי – אביי העמיד באוקימתא ובחידוש, ואילו רבא העמיד במחלוקת – ע' ראש השנה כ. יומא מא: ביצה יד (וע' תענית ד; כתובות מז:); קדושין לט; בבא בתרא פ; עבודה זרה מג. זבחים צז.

אמנם לפעמים החליפו שיטותיהם – מצינו בשבועות יג. שאביי העמיד בפלוגתא, ורבא תירץ באופן אחר, (אם כי לא באוקימתא מסוימת); בזבחים עח-עט אביי העמיד ב'הא דידיה הא דרביה' ורבא העמיד באוקימתא. וע' גם במנחות נא.

'אין פוחתין מי"ג גזברין ומז' אמרכלין'. אותם ממונים כשרים ככהנים בלויים ובישראלים (כן מבואר בתוספתא שקלים ב כפירוש מנחת בכורים שם). ומשמע בספרי (עה"פ וילוו עליך וישרתוך. במדבר יח, ב) שמהלויים היו ממנים גזברים ואמרכלים.

'אמר רב פפא: שמע מינה תפילין מן הצד שריין ולא חיישינן דלמא מיגנדר ונפיל עליהו'. נראה שמדובר באופן שלפי דעת האדם אין לו לחוש שמא יתגלגל עליהם בשנתו, ומכל מקום היה מקום לאסור כל שאפשר לו ליפול, והשמיענו רב פפא שלא אסרו זאת [וכנגד מרגלותיו – אסור משום בזיון, כדמשמע בברכות] (עפ"י חדושים ובאורים).

לכאורה נראה שבמקום שלא אפשר מותר אף במקום שיש לחוש שמא יתגלגל עליהם, כדין 'לא אפשר ולא מכיין' שמתר (בפסחים כה:).

(ע"ב) זכי תימא כלאים בעליה ולבישה הוא דאסור אבל מימך תותיה שפיר דמי והתניא... אבל אמרו חכמים אסור לעשות כן שמא תיכרך נימא אחת על בשרו'. לכאורה יש להביא מכאן ראיה שהכלל 'אין שבות במקדש' שייך רק באיסורי שבת ולא בשאר איסורים דרבנן [וכמו שהביא בספר יד מלאכי (ח"ג צו) ממחרש"א פ"ג דשבת], שאם לא כן אין מקום לקושית הש"ס כאן, כי אמנם אסרו חכמים הצעה בכלאים, במקדש לא אסרו.

ויש לדחות הראיה, שהרי החשש הוא שמא תיכרת נימה בשעת השינה וכלפי חשש זה אין הבדל בין שאר אנשים לכהנים-זריזים, כי בעת השינה אין מועילה זריזות, הלכך נקטו כהנחה פשוטה שגם במקדש אסור (מהר"ץ חיות).

וְאִי בְעֵיט אֵימָא בְאוֹתָן שְׁאִין בְּהֵן כְּלָאִים. רַב אֲשֵׁי אָמַר: בְּגַדֵי כְהוֹנָה קֶשֶׁן הֵן...' משמע לפי זה שנהגו להניח בגדים תחת ראשיהם. ואעפ"י שהמניח בגדיו תחת מראשותיו משכח לימודו (ע' הוריות ג), כבר כתבו שאפשר כשיש דבר המפסיק בינם לבין הראש – אין קפידא (ע' משנ"ב ב, מהמגן-גבורים). ומכאן סייעתא לדבר, שעכ"פ בהפסק דבר אחר אין להקפיד. ויש אומרים שבדברי קדושה אין לחוש לשכחה. והביאו כמה דוגמאות לדבר (שו"ת דובב מישרים ח"א עט. וכתב שכן שמע מהגה"ק מבעלו ז"ע; חדושי הנצי"ב הוריות יג; נפש חיה (מרגליות) או"ח ב, ג). אך נראה שכן היה הדרך בעלמא, גם שלא בדברי קדושה, למי שאינו ישן בביתו על מטתו, לקפל בגדיו ולהניחם תחתיו – ערש"י פסחים מט סע"א.

רַב אֲשֵׁי אָמַר: בְּגַדֵי כְהוֹנָה קֶשֶׁן הֵן, דְּאָמַר רַב הוֹנָא בְרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ הָא נִמְטָא גְמָדָא דְנִרְשָׁא שְׂרִיא'. לכאורה יש להוכיח מכאן שכרים וכסתות קשים שיש בהם כלאים – מותר להציע תחתיו, שהרי לא אסרה תורה אלא העלאה, וחכמים הם שגזרו שמא תכרך נימה על בשרו, לפיכך לא גזרו בקשים אלא ברכים [אבל בלבישת בגדים ממש לא התירו בקשים, ואף מן התורה אסור – כשיטת התוס' (בשבת נו: וביזמא טט) והרא"ש (בפירושו כאן), שהרי אמרו בגמרא על הכהנים 'הואיל ואישתרי כלאים לגבייהו' – משמע שלענין לבישה מודה רב אשי שאין חילוק בין רכים לקשים. אולם דעת רש"י (שם) שלפי רב אשי בכל אופן מותר בקשים, גם בלבישה. וע' בחדושי הריטב"א שבת נד. ר"ן ספ"ק דביצה. ובבית הלוי (ח"א ג, ז-ט) פירש דברי רש"י באופן אחר. ובחדושי הנצי"ב כתב שלרש"י לבישה אסורה מהתורה אף בקשים, כי גם לבישה לשם כבוד ללא הנאת חימום נחשבת 'לבישה', אבל העלאת קשים מותרת. ויש אומרים שלבישת קשים אסורה מדרבנן ולא מהתורה. ע' שיטה מקובצת ספ"ק דביצה, מובא בבית הלוי (ח"א ב, ד). וכתב שם לפרש כן דברי הר"ש בכלים]. אך אפשר שלא התירו אלא כשיש דבר המפסיק בינם ובין בשרו, אבל כשנוגע בבשרו – אסור (כן הוכיחו התוס' ביזמא שם. וכן פסק הרמב"ם הל' כלאים י, יג. וכ"פ בשו"ע יו"ד שא, א). ואולם נראה שלבדים קשים שאין בהם איסור כלאים דאורייתא, אין לאסור אפילו נוגעים על בשרו אם הם קשים, מפני שאינם בכלל 'שוע טווי ונוז' (עפ"י שו"ת הרשב"א תשסב).

א. כתב שם להתיר גם כובעים העשויים לבד קשה. וכן נראה לכאורה מסתימת דברי רב הונא 'נמטא גמדה דנרשא שריא' – משמע אפילו בלבישה על בשרו, והם עשויים לבד קשה (כפי שכתב הערוך ערך 'גמדה', וכן הרא"ש בפירושו). וכן משמע מפשטות לשון תו"י ביזמא טט. וכן הוא בשו"ת הריב"ש (כט). וכן פסק הרמ"א (יו"ד שא, א ע"ש, ובש"ך וט"ז). ואולם הרא"ש פירש 'שריא' – בהצעה, לפי שאין נימה נכרכת עליו. ומבואר שבלבישה אסור [וזה דלא כהש"ך שם שכתב שלא נמצא מי שאוסר בזה. וכנראה הש"ך נקט שנמטא גמדה אינם לבדים. אך אם ננקוט כפי האמור יש לפרש שזהו טעמו של הכל-בו שהביאו הרמ"א שלכתחילה אין לעשות כן – כי חשש לדעה זו].

ב. ע' בשו"ת שבט הלוי ח"ו קעב, לענין שטיחי כלאים, שאם הם רכים ודאי יש להחמיר [וצ"ע אם אפשר להקל ע"י שיכסם בכיסוי מחובר, בענין שאין לחוש שמא תיכרך נימה מהם על גופו]. ואף בקשים, אם כי מן הדין מותר למעשה קשה להקל, שכשהולך עליהם יחף או שוכב עליהם, פעמים ששערות מן השטיח יעלו על גופו ונמצא נהנה מחומם. ויש לדון בשטיחים שכל ענינם לנוי ולכבוד, שאין דרך חימום בהם, (ע' יו"ד שא, יד), וגם אינם ראויים ללבישה ולהעלאה. וצ"ב.

הרמב"ם לא הביא תירוץ רב אשי אלא כתב (בית הבחירה ח) שהיו מניחים הבגדים כנגד ראשיהם, לא מתחתם. ועל כרחנו לפרש משום איסור כלאים, שהרי להלכה פסק הרמב"ם (כלי המקדש ה, יא ועוד) בגדי כהונה ניתנו ליהנות מהם [ואפילו לכתחילה, ודלא כתוס' ביזמא טט ורש"י קדושין נד ועוד]. ואפשר שטעמו

על פי סתימת הסוגיות שבגדי כהונה לא היו קשים [אעפ"י שחוטם כפול ששה], הלכך אסור להציעם תחתם (עפ"י שער המלך כלאים י, לב; זבח תודה, ע"ש. באור אחר בשיטת הרמב"ם – ע' בכס"מ שם ובבית הלוי ח"א סו"י ה).

ויש סוברים שאין אסור כלאים בבגדי כהונה אפילו שלא בשעת עבודה, ומה שאמרו בגמרא (במנחות מג) 'שלא בעידן עבודה לא אישתרי כלאים' – היינו בלילה שאינו ראוי לעבודה. וכן כאן, לפי שהוא לילה לכך דנו לאסור הצעת האבנט תחתם משום כלאים, אבל במשך היום – מותר (כן י"מ בדעת הראב"ד כלאים י, יב. וע' גם בתו"י יומא ט. וקצת מוכח כשיטה זו מהתוספתא בכלאים ספ"ה. לקוטי הלכות). ויש סוברים שמותרים אף בלילה (ע' שער המלך כלאים שם, בדעת הראב"ד. ע"ע במובא בערכין ג:).

'אירע קרי... מסייע ליה לרבי יוחנן דאמר מחילות לא נתקדשו...'. ואם תאמר מה סיוע הוא, הלא גם אם המחילות נתקדשו מה יש לו לעשות, כיון שנטמא עליו לטבול מיד ולהיטהר? (וצ"ע בכוונת הרא"ש והמפרש). ויש לומר שגם לדעת הסובר מחילות נתקדשו, אין זה משום שהקידוש חל בהכרח על השטח שמתחת לאדמה, אלא לפי שרצו לקדש הכל. הלכך מוכיח שפיר שלא מסתבר לקדש את המחילות, כי הלא עדיף שלא לקדשן כדי שיהא הטמא נכנס לשם כשנטמא.

וגם מכך שהתקינו שם בית הכסא, והלא אפילו הנפנה מן הצופים לא ישב ופניו כלפי הקודש (ברכות סא), כל שכן בהר הבית עצמו אסור להיפנות – אלא ודאי אין למחילות קדושת הר הבית כלל.

'למימרא דלא מיבעי ליה למיעל...'. ע' במובא בבכורות מד: משו"ת אגרות משה (יו"ד ח"ג מז, ה), אודות צניעות בבתי כסאות להטלת מים בזמננו.

'ורב ספרא סבר דלמא מסוכן הוא, כדתניא...'. פירוש, רב ספרא שאמר לר' אבא להכנס, כיון ששמעו נזר סבר מסוכן הוא ומחולחל (משולשל), ואם ישהה עצמו מסתכן, כדתניא רשב"ג אומר: עמוד החזור... (הערך ערך 'שעיר' (ס). עפ"י ר"ח ורה"ג, מובאים באוצר הגאונים ברכות). אפשר שרב ספרא בבואו לארץ ישראל לא שמע ממנהגם זה לנחור, לכך סבר שהוא מסוכן. וע"ע מחזיק ברכה או"ח ג; חדושים ובאורים.

דף כח

'ורשות היתה לו לשרוף את כסותו'. ואין לחוש משום 'בל תשחית', שכך ראו בית דין לקנוס את השומר הישן [להרתעה] והרי אין זו דרך השחתה אלא קיום קנס חכמים (כן נראה פשוט, וכמו שהוכיח בשו"ת דובב מישרים ח"ב טז ממשנת תרומות (ב, ג) הנוטע בשבת – יעקב. וע"ש). כנראה זוהי כוונת הרא"ש כאן שכתב 'הפקר ב"ד הפקר' כלומר שרשות ביד ב"ד להחרים נכסים ולאבדם, וכמו שהחרימו את יריחו וכדומה, והכתוב שממנו למדו הפקר ב"ד הפקר הוא 'חרם כל רכוש'. אבל בלא ב"ד פשוט שאף בנכסי הפקר קיים איסור בל תשחית (עפ"י חדושים ובאורים).

'אשריהם לראשונים שאפילו על אונס שינה עושין דין'. יש לשאול, הלא לכך הופקדו, לשמור, ומה מקום יש לפטור את השומר שנרדם על משמרתו, וכי שומר-שכר שנרדם ייפטר משום 'אונס' – הלא

- א) שנראה שהפיס הראשון היה בלשכת הגזית כמו שאר הפייסות ע' הר המוריה. וע"ע בפירוש הראב"ד להלן).
- ב. להלכה, הפייס נערך כשהם מלובשים בגדי קדש, שמא ימהר הזוכה לתרום וישכח ללבוש בגדי כהונה – כדעת רב ששת (ביומא פ"ב). כן כתב בלקוטי הלכות.
- ובספר גבורת ארי (יומא פ"ב) כתב שהפיס הראשון לא היה צריך להעשות בבגדי כהונה מפני שהיה מרוחק מן המזבח ואין חשש שאגב חביבותו ימהר לתרום בבגדי חול. וכ"כ בשו"ת דובב מישרים (ח"ב יז) מטעמים אחרים. ובספר 'חונן דעה' ביומא שם העיר על כך מדברי הרא"ש כאן.
- מי שזכה זכה בו.

דף כז

- ג. א. היכן היו הלויים שומרים?
 ב. כמה שערים היו לעזרה?
 ג. היכן הניחו הכהנים את בגדי הכהונה בשנתם, ומדוע?
- א. הלויים היו שומרים ב-21 מקומות: חמשה על חמשת שערי הר הבית וארבעה על ארבע פנותיו – מבפנים. חמשה על חמשת שערי העזרה וארבעה על ארבע פנותיו – מבחוץ, לפי שהשומר יושב כשמתעייף והלא אין ישיבה בעזרה. ועוד שלשה – בלשכת הקרבן, בלשכת הפרוכת, ואחורי בית הכפורת. (למזרח הלויים ששה, לצפונה ליום ארבעה, לנגבה ליום ארבעה, ולאספים שנים, שנים. לפרבר למערב ארבעה למסלה, שנים לפרבר).
- א. מדין תורה די בשמירת לוי אחד, כפי שלמדו ממש, ודוד הוא שתיקן שמירת הלויים בכל אותם המקומות (משנה למלך בית הבחירה ח). ויש מי שכתב שנראה הכל מהתורה, וכך נמסר בקבלה (עפ"י מנחת חינוך שפח, ג).
- ב. חלל השערים נתקדש בקדושת עזרה מלבד שער ניקנור, הלכך לא היו יכולים לישב בשער ממש אלא מחוצה לו (עפ"י מג"ח ססב, א).
- לפי דעה אחת, עם השומר שבפרבר (- כלפי בר), ישב אדם נוסף לצוותא.
- כן מבואר מפירוש הרא"ש והמפרש. ואולם הרמב"ם (בית הבחירה ח, ד) כתב שהיו שומרים כ"ד עדה, עדה בכל מקום [יש מי שפרש 'עדה' – עשרה. ש"ג הי"ז, מובא בתפארת ישראל]. וכנראה מפרש הרמב"ם פירוש אחר בתירוץ הגמרא).
- לדברי רבא, לפי דעת התנאים שלעזרה היו שמונה שערים, נראה שהיו 24 מקומות בהם הלויים היו שומרים (עפ"י המפרש בד"ה ר' נתן). כאמור לעיל, נחלקו הראשונים האם הלויים היו שומרים גם באותם מקומות ששמרו הכהנים, למטה מהם, אם לאו.
- ב. לפי דעת תנא אחד במסכת מדות, היו חמשה שערים בעזרה; שלשה בצפון שלשה בדרום ואחד במזרח. לדברי רבא ישנה מחלוקת תנאים בדבר; לתנא דבריייתא היו לעזרה שמונה שערים, ולמשנה אחרת במסכת מדות – חמשה שערים.
- ג. לא היו ישנים בבגדי קדש, וגם לא הניחום מתחתם ממש – אם משום איסור הנאה מבגדי כהונה שלא בשעת עבודה, אם משום גנאי [אבל משום הנאה מן הבגדים שלא בשעת עבודה, יתכן שאין איסור], אם

משום איסור כלאים באבנט [לדעת הסובר אבנט כהן הדיוט זהו אבנטו של כהן גדול. אך אפשר שאע"פ שהיה של כלאים, אין איסור להציעו תחתיו מפני שבגדי כהונה קשים הם ואין חשש חימום מן הבגד. כן הסיק רב אשי]. אלא הניחו כנגד ראשיהם, ואין חוששים שמא יתגלגלו עליהם בשנתם.

א. הרמב"ם כתב שהיו מניחים הבגדים כנגד ראשיהם. ומשמע שמתחת ראשיהם אסור, ועל כרחק לומר שטעמו משום איסור כלאים, שהרי פסק להלכה שבגדי כהונה מותר ליהנות מהם במקדש. ונראה א"כ שסובר הרמב"ם על פי סתימת הסוגיות שבגדי כהונה לא היו קשים ולפיכך אסור להציעם תחת מראשותם (עפ"י זבח תודה).

דעת הראב"ד שבגדי כהונה אין בהם משום איסור כלאים במקדש אפילו שלא בשעת עבודה, ואולם בלילה שאין ראוי לעבודה – אסור (עפ"י כס"מ וו"ת).

ב. משמע מדברי המפרש (בע"ב ד"ה שריא) שהפחה בבגדי כהונה אסורה.

דיני כלאים בבגדים קשים ובהצעה – ביומא סט.

ד. אלו הנהגות דרך ארץ מוזכרות בסוגיא?

בית הכסא של כבוד; כשהוא נעול בידוע שיש שם אדם, והבא חוזר לאחוריו ואינו נכנס. ושאינו של כבוד – נוחרים הם זה לזה, לסימן אם יש שם אדם. ואולם דעת רב ספרא היתה הואיל ויש סכנה בעמוד / בסילון החוזר, לכן אין להמנע מלבוא לשם אעפ"י שיש שם אדם;

הוראת רב ורב הונא לבניהם: הרגילו עצמכם לצאת להיפנות בשחשכה או לפנות אור היום, כדי שלא תצטרכו להרחיק מדי שאז מצויים אנשים שם, והרי תשהו נקביכם בכך ותסתכנו; שב וגלה (עצמך), כסה וקום;

שטוף כוסך לפני שתייתך (שמא קודמך לא שטפו), ושטפו לאחר שתייתך (במקום הנחת הפה, לשטוף את רוק פיו. המפרש, ר"ג והרא"ש). וכשאתה שותה מים (שאינן בהם משום בזיון אוכלים. המפרש), שפוך מהם (כנגד מקום שהיה שם פיך. ר"ג) ואח"כ תן לתלמידך. אמר רב אשי: הלכך תלמיד השופך בפני רבו – אין בכך חוצפה.

כל דבר אל תפלוט בפני רבך, מלבד דלעת חיה (כגרסת הב"ח), שהיא מזיקה לגוף כפתילה של אבר. [הרק בפני חברו ונמאס – נתבע על כך. ע' חגיגה ה.].

עוד על הנהגות בית הכסא, עניני צניעות ובריאות – בברכות סב.

דף כח

ה. א. האם היה פיקוח על משמרות שומרי המקדש?

ב. האם היו אכסדראות במקדש?

ג. אלו דברי שבה על תוכחה ואמונה – יתרה מוזכרים בסוגיא?

א. איש הר הבית היה מחזר על כל משמר ומשמר, ואבוקות דולקות לפניו, וכל משמר ומשמר שאינו עומד ואומר לו: איש הר הבית, שלום עליך – ניכר שהוא ישן. חובטו במקלו, ורשות היתה לו לשרוף כסותו, ואז נודע הדבר לשאר שומרים, שאומרים מה קול בעזרה – קול בן לוי לוקה ובגדיו נשרפים שישן לו על משמרתו.